

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

YASADIŞI GÖÇ VE VİZE SERBESTLİĞİ
EKSENİNDE AB VE TÜRKİYE:
ORTAK SORUN-ORTAK ÇÖZÜM

Melih ÖZSÖZ

*İKV Genel Sekreter Yardımcısı ve
Araştırma Müdürü*

Ahmet CERAN

İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

YASADIŞI GÖÇ VE VİZE SERBESTLİĞİ EKSENİNDE AB VE TÜRKİYE:

ORTAK SORUN-ORTAK ÇÖZÜM

Melih ÖZSÖZ, İKV Genel Sekreter Yardımcısı ve Araştırma Müdürü

Ahmet CERAN, İKV Uzman Yardımcısı

Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması TBMM tarafından 25 Haziran 2015 tarihinde onaylandı. Böylece Türk vatandaşları için vizesiz Avrupa yolunda çok önemli bir dönemeç alınmış oldu. Geçen bir yılda, Türk vatandaşlarının AB üye ülkelerine yaptığı 813.339 kısa süreli (C tipi) Schengen vize başvurusu ise, Türk halkına en iyimser tahminle 48,8 milyon avroya mal oldu.

GENEL TESPİTLER

- Avrupa Komisyonu'nun, vize serbestliği diyaloguna ilişkin birinci değerlendirme raporunu yayımladığı 20 Ekim 2014 tarihinden bu yana, genel seçim atmosferinin etkisiyle, vize serbestliği diyalogunu ileri aşamaya taşıyacak reformlara gerekli önceliğin verilmediği görülüyor.
- Avrupa yolundaki çabaların zamana karşı bir yarış olduğunu, Batı Balkanlar ve kimi Avrupa Komşuluk Politikası ülkeleri için tanınan bu fırsatı kaçıran Türkiye için bu sürecin çok önemli olduğunu tekrar hatırlatmakta fayda var.
- Sürecin oluşturduğu mali yükümlülükler, Türk tarafında ileri adımların atılması yönündeki hevesin ve çabanın kırılmasına sebep oluyor.
- Ortak sorunların çözümü için, tarafların ortak tutum sergilemesi, vize serbestliği diyalogunun geleceği açısından büyük önem taşıyor.
- Türkiye'nin AB üyesi komşuları ile sınır yönetimi konusunda oluşturduğu işbirliği, süreç açısından her geçen gün daha fazla önem kazanıyor.
- Geri Kabul Anlaşması'nın TBMM tarafından onaylandığı 25 Haziran 2014 tarihinden bu yana, Avrupa'nın göç yönetimine ilişkin karnesine bakıldığında ise, AB'nin de başarılı bir performans ortaya koyduğunu söylemek zor.

Türk vatandaşları için AB ülkelerine girişte vizenin kaldırılmasını hedefleyen vize serbestisi süreci, Türkiye-AB ilişkilerinin son dönemdeki en heyecan verici gelişmelerinden birini oluşturuyor. AB müzakere sürecinin tıkanması, geri kabul anlaşmasının imzalanması ile başlayan vizesiz seyahat sürecine umutların bağlanmasına neden oldu. Ancak tabii ki sürecin başlaması, nihai hedef olan vizesiz seyahatin kolaylıkla gerçekleşeceği anlamına gelmiyor. Eylül 2014'te Türkiye'nin yeni AB stratejisinin açıklanması ve Türk mevzuatının AB mevzuatına yakınlaştırılmasını öngören bir dizi eylem planının hazırlanmasıyla birlikte kamuoyunda, vize serbestliğine ilişkin reformların ivme kazanacağı yönünde olumlu bir algı oluşmuştu. Aralık 2013 yılında karşılıklı imzaların atılmasıyla başlayan Türk vatandaşları için vizesiz seyahat sürecinde Avrupa Komisyonu, belirlediği 72 teknik kriterden, Türkiye'nin 22 kriteri karşılamış veya karşılamaya yakın olduğu; 40 kriterin bir bölümünü karşıladığı; 10 kriteri ise karşılamadığını teyit etmişti.¹ Avrupa Komisyonu'nun, vize serbestliği diyaloguna ilişkin birinci değerlendirme raporunu yayımladığı 20 Ekim 2014 tarihinden bu yana, genel seçim atmosferinin etkisiyle, vize serbestliği diyalogunu ileri aşamaya taşıyacak reformlara gerekli önceliğin verilmediğini söylemek zor değil. Ulusal eylem planları dahilinde 2015 yılının sonuna kadar gerçekleşmesi hedeflenen, vize serbestliği diyalogunu büyük ölçüde olumlu etkileyecek; özellikle veri güvenliği, entegre sınır yönetimi ve geri kabul mekanizmalarına ilişkin bir takım yasal düzenlemenin henüz etkin bir şekilde yerine getirilmemesi ise sürecin geleceği için tehlike oluşturuyor.

Bu çerçevede, vizesiz Avrupa yolundaki çabaların zamana karşı bir yarış olduğunu, Batı Balkanlar ve kimi Avrupa Komşuluk Politikası ülkeleri için tanınan bu fırsatı kaçıran Türkiye için bu sürecin çok önemli olduğunu tekrar hatırlatmakta fayda var. Bilindiği üzere, Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla, üç yıllık geçiş sürecinin ardından geri kabul sistemi etkin işlediği ve Avrupa Komisyonu'nun öne sürdüğü kriterler Türkiye tarafından karşılandığı takdirde vizesiz Avrupa yolunda en önemli engeller aşılmış olacak. Dolayısıyla bu üç yıl boyunca tarafların, proaktif, etkin ve yapıcı tutum sergilemesi, sürecin devamı için en önemli gereksinim.

VİZESİZ AVRUPA YOLUNDA SCHENGEN FATURASI

Sürecin ekonomik boyutu, vize serbestliği yolunda reformların hızını doğrudan etkileyen önemli bir etken. Avrupa Komisyonu'nun İçişlerinden Sorumlu Eski Üyesi Cecilia Malmström'ün ifade etmiş olduğu üzere Türk vatandaşlarına vizesiz Avrupa yolunda reformları ve idari kapasite iyileştirme çalışmalarını desteklemek amacıyla Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA II) kapsamında kaynak sağlanması öngörülmüştü. Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye'ye, 2014 yılından 2020 yılına

¹ "Türkiye İle Vize Serbestliğine İlişkin Yol Haritası Birinci Değerlendirme Raporu İKV Tarafından Gerçekleştirilen Resmi Olmayan Çeviri", 2014, [http://www.ikv.org.tr/images/files/roadmap%20for%20visa%20liberalisation_final%20\(revisedversion\)2.pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/roadmap%20for%20visa%20liberalisation_final%20(revisedversion)2.pdf). Erişim Tarihi: 20.07.2015.

kadar geçerli olmak üzere 4.453.9 avro tutarında kaynak ayrıldı.² Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklar ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve MASAK gibi kurumlarla sivil toplum örgütleri ve iş dünyasının dahil olduğu bu reform sürecinde desteklerin etkin kullanımı ve mali kontrolü büyük önem taşıyor. Öte yandan sürecin oluşturduğu mali yükümlülükler, Türk tarafında ileri adımların atılması yönündeki hevesin ve çabanın kırılmasına sebep oluyor. Şüphesiz ki Türk vatandaşlarının vizesiz Avrupa macerasında vatandaşları en olumsuz etkileyen boyut, vize uygulamasının oluşturduğu mali külfet.

1980 yılında Almanya'nın geçici olarak başlattığı vize uygulamasının, aradan geçen 35 yılın ardından artık kalıcı hale geldiği görülüyor. Geçen bir yılda, Türk vatandaşlarının AB üye ülkelere yaptığı 813.339 kısa süreli C tipi Schengen vize başvurusu, Türk halkına en iyimser tahminle 48,8 milyon avroya mal oldu. Geçen yıl bu rakam 46,8 milyon avroydu. Son 6 yılın faturası ise 250 milyon avroya yakın. Ancak bu rakamların iyimser bir tahmin olduğunu vurgulamakta fayda var. Bunun sebebi Türk vatandaşları, vize başvurularında sadece standart Schengen vize ücreti ödemekle kalmıyor. Aracı kurum hizmet bedeli, pin kodu ücreti, banka komisyonu, kargo ücretleri ve sigorta maliyeti, ulaşım-konaklama gibi ek ücretlerde faturaya ekleniyor. Görülüyor ki, AB'nin Türk vatandaşlarına uyguladığı vize zorunluluğunun yarattığı ayrımcılık, sürecin ekonomik faturası ile ağırlaşmaya devam ediyor. Öyle ki, Avrupa Komisyonu'nun 2014 yılı Schengen istatistiklerine göre, dünya üzerinde Schengen vizesine en çok başvuran ülke sıralamasında Türkiye dördüncü sırada yer alıyor. Listenin ilk dört sırasında Rusya, Çin, Ukrayna ve Belarus bulunuyor. Bu ülkelerin hiçbirinin AB aday ülkesi olmadığı, Türkiye'nin ise 2004 yılından bu yana AB ile üyelik müzakerelerini yürüten bir ülke olduğunu hatırlatmakta fayda var.³

Türkiye ile AB arasında imzalanan Ortaklık Anlaşması'nın gerektirdiği üzere, sadece Schengen vizesi değil, Schengen bölgesinin dışında kalan AB ülkelerinin de dikkate alındığında ise durumun vahameti bir kat daha artıyor. İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın açıkladığı istatistiklere göre, 2014 yılının ilk 9 ayında 80 bin 178 Türk vatandaşına İngiltere vizesi verildi. 2 yıllık İngiliz vize ücretinin 590 lira; 5 yıllık vize ücretinin 1080 lira olduğunu ve Türkiye'nin, en fazla İngiltere vizesine başvuran 9'uncu ülke olduğu dikkate alındığında, bu ülke vizesinin de Türk vatandaşları için ciddi mali yük getirdiğini söylemek mümkün.^{4 5}

² "IPA II: Over €11 billion to support reform efforts in enlargement countries", European Commission, Eylül 2015.

³ "Entering the EU – Borders and Visas", European Commission DG Migration and Home Affairs, Nisan 2015, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/multimedia/infographics/index_en.htm#0801262489595c5e/c. Erişim Tarihi: 20.06.2015.

⁴ <https://visa-fees.homeoffice.gov.uk/y/turkey/usd/visit/all>

⁵ "Her gün 220 Türke İngiltere vizesi", Londra Gazetesi, <http://www.londragazete.com/2014/12/12/gun-220-turke-ingiltere-vizesi/>. Erişim tarihi: 22.07.2015

VİZESİZ AVRUPA SERÜVENİNDE YENİ DÖNEM

Türkiye ile AB arasında Türk vatandaşlarının vizesiz seyahatine imkan sağlayacak sürecin üzerinden bir yıl geçti. Özellikle Mecliste tasarı halinde bulunan veri güvenliği yasası ile entegre sınır yönetimine ve belge yönetimine ilişkin reformların; kamu, iş dünyası ve sivil toplum işbirliğinin etkin bir örneği ile 2015 yılının sonuna kadar AB standartlarına uygun olarak yürürlüğe girmesi, sürecin geleceği açısından büyük önem taşıyor. Diğer yandan önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek diğer yasal düzenlemelerin de temel hak ve özgürlükleri gözetir nitelikte olmasının gerektiğini hatırlatmakta fayda var. Unutulmamalı ki, vize serbestliği diyalogu teknik olduğu kadar, barındırdığı “Temel Hak ve Özgürlükler” başlıklı 5’inci Blok ile, bu alanda da Türkiye’den beklentilerin fazla olduğu bir süreç.

Türk vatandaşlarının AB üye ülkelere vizesiz dolaşımına ilişkin olarak, Avrupa’nın en yüksek yargı mekanizması olan ABAD’ın 50’nin üzerinde davayı 1980’li yıllardan bu yana karara bağladığı görülüyor. Bu kararların 30’dan fazlası Türk kökenli vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Almanya; 10’u Hollanda’nın taraf olduğu davalar. 1986 tarihli Demirel kararı ile başlayan hukuki mücadelede hiç şüphesiz kararların tümü, Türk vatandaşlarının AB üye ülkelerinde doğrudan vizesiz dolaşımına imkân sağlayacak nitelikte değil. Ancak konuya ilişkin verilen kararlar üst üste koyulduğunda, AB’de bu alanda ciddi bir hukuki içtihadın oluştuğu söylenebilir. Hatırlanacağı üzere 2009 tarihli Soysal Kararı ardından Türkiye’ye yönelik vize uygulamasının kalkacağına ilişkin büyük bir heyecan ve beklenti oluşmuştu. Ancak aynı mahkeme 2013 yılında Demirkan Davası ile, daha önce verdiği kararın tam tersi bir karara imza atmıştı ve hukuki alanda Türk vatandaşları için vizelerin kalkmasına ilişkin beklentiler zayıflamıştı. Geri Kabul Anlaşması’nın imzalanması ile eş zamanlı başlatılan vize serbestliği diyalogu ise, Türk vatandaşları için vizesiz Avrupa’nın kapılarını açacak yegane fırsat olarak kaldı.

Hukuki açıdan çıkmaza giren vize tartışmasında, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması müzakerelerinin daha fazla önem kazanmaya başladığı bir gerçek. Böylelikle Türkiye’nin 2013 yılı sonunda Anlaşmayı imzalamasıyla, AB ile vize serbestliği diyaloguna başlanmış oldu. Bu, yeni ve oldukça zorlu bir süreç. Türkiye’nin başta sınır güvenliği olmak üzere birçok alanda mevcut sistemini revize etmesi gerekiyor. Hele ki son yıllarda Türkiye’nin yanı sıra Suriye’de süren iç savaş ve bunun yarattığı Suriyeli sığınmacı sorunu bu süreci hem zorlaştırıyor, hem de önemini artırıyor.

Rakamlar da bunu kanıtlar nitelikte. AB’nin sınır yönetimi ajansı Frontex’in 2015 yılında yayımlanan risk raporuna bakıldığında, 2014 yılında, Türkiye’nin de içerisinde olduğu Doğu Akdeniz göç yolundan 50.834 mültecinin yasadışı yollarla Avrupaya geçiş yaptığının saptandığı görülüyor. Doğu Akdeniz göç yolu, Orta Akdeniz göç yolu ile birlikte, AB’ye toplam düzensiz göçün %78’inin tespit edildiği alanı oluşturuyor. Yasadışı yollarla AB’ye geçiş yapan ülkelere bakıldığında ise, Suriyelilerin sayısında ciddi bir artış

görüüyor. Bir önceki yıla göre Suriyeli düzensiz göçmenlerin sayısında %28'lik artış dikkat çekiyor.⁶

Tablo-1: AB'ye düzensiz göçe ilişkin 2014 istatistikleri⁷

Geçiş yolu	2014 yılı (Tespit edilen düzensiz göç)	(%) Önceki yıla göre değişim
Orta Akdeniz yolu	170.664	277
Doğu Akdeniz yolu	50.834	105
Deniz	44.057	272
Kara	6.777	-48
Batı Balkan yolu	43.357	117
Arnavutluk ile Yunanistan arası geçiş yolu	8.841	1,3
Batı Akdeniz yolu	7.842	15
Deniz	4.755	82
Kara	3.087	-27
Doğu sınırları	1.275	-3
Karadeniz yolu	433	193
Batı Afrika yolu	276	-3
Diğer	10	150
Toplam	283.532	164

Ortak Sorun – Ortak Çözüm

Görüldüğü üzere, iki milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye ile Suriye'deki krizden zarar görenlere 3,6 milyar avro tutarında insani yardımda bulunan AB'nin sınır ve göç yönetimine ilişkin sorunları ortak. Hele ki özellikle 2015'in ikinci çeyreği itibariyle Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya ulaşmaya çalışan yasadışı göçmenlerin, Akdeniz'de peşi sıra meydana gelen facialar sonrasında hayatlarını kaybetmelerinin ardından 2015'in ilk 4 ayında Akdeniz üzerinden Avrupa'ya giderken hayatını kaybeden mültecilerin sayısının 1.800'ü aştığı öne sürülüyor.⁸ Dolayısıyla ortak sorunların çözümü için, tarafların ortak tutum sergilemesi, vize serbestliği diyalogunun geleceği açısından büyük önem taşıyor.

⁶ "Annual Risk Analyssi 2015", Frontex, Nisan 2015, ss. 16-18, [http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk Analysis/Annual Risk Analysis 2015.pdf](http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk%20Analysis/Annual%20Risk%20Analysis%202015.pdf). Erişim Tarihi: 22.07.2015

⁷ A.g.e., Frontex, s.16.

⁸ "Italy reception centres under strain as thousands rescued at sea", UNHRC, Mayıs 2015, <http://www.unhcr.org/554a075a6.html>. Erişim tarihi: 17.07.2015

Vize serbestliği diyaloğu kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından, Türk yetkili makamlarına sunulan yol haritasının göç yönetimine ilişkin ikinci bloğunda, başta komşu AB ülkeleri ile olmak üzere sınır kontrolünde AB ile karşılıklı etkin işbirliği zorunlu kılınıyor. Öte yandan geri kabule ilişkin beşinci blokta ise AB üye ülkeleri ile hâlihazırda devam eden geri kabul anlaşmalarının yükümlülüklerinin karşılıklı olarak yerine getirilmesi talep ediliyor. Dolayısıyla, Türkiye ve AB tarafından yükün paylaşılması, hem vize serbestliği diyaloğu, hem de katılım müzakerelerinin 23'üncü ve 24'üncü fasıllar açısından Türkiye ve AB kamuoylarında olumlu bir hava yaratılması ve karşılıklı iletişimin artırılması için önemli bir araç olarak görülmeli.

Yeşil Sınır / Mavi Sınır Nedir?⁹

Yeşil sınır, AB ülkelerinin sınır kapılarının dışında kalan bütün kara sınırını oluştururken mavi sınır ise AB'nin dışında kalan, göl, nehir ve deniz ile bağlantılı bütün dış sınır bölgelerini ifade ediyor.

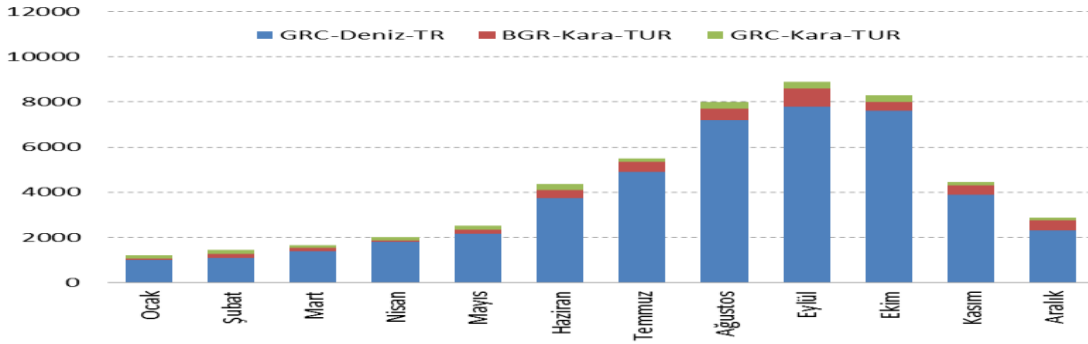
Hal böyle olunca, Türkiye'nin AB üyesi komşuları ile sınır yönetimi konusunda oluşturduğu işbirliği, süreç açısından önem kazanıyor. Frontex'in 2015 Risk Raporu'nda yer alan veriler, Türkiye ve AB üyesi komşu ülkeler, Yunanistan ile Bulgaristan arası düzensiz göçün ağırlıklı olarak Akdeniz'de, mavi sınırlarda (*blue border*) gerçekleştiğini; Bulgaristan ve Yunanistan arasındaki yeşil sınırlarda (*green border*) düzensiz göç gerçekleştiren 6.000'den az kişinin tespit edildiğini gösteriyor.

Öte yandan Bulgaristan'ın oluşturduğu Entegre Sınır Gözetleme Sistemi (IBSS) ve Türkiye'nin komşuları ile kurduğu ortaklıklar, göç yönetimi ve vize serbestliği diyaloğu açısından olumlu bir atmosferin oluşmasına katkı sağlıyor. Türkiye'nin son dönemde, düzensiz göçle mücadelede komşularıyla oluşturmakta olduğu işbirliğinin en etkin örneklerinden biri, 25 Mayıs 2015 tarihinde Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da, Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında, ortak sınır koruma merkezi kurulmasına ilişkin bir anlaşmanın imzalanması oldu. Polis ve Gümrük İşbirliği Ortak Temas Merkezi Kuruluş ve İşleyişi Anlaşması'nın imzalanması ile birlikte üç ülkenin sınır polisi, göç, gümrük ve kolluk birimleri arasında gerçek zamanlı bilgi paylaşımının artırılması hedefleniyor.¹⁰ Fakat, halihazırda taraflar arasında kurulan işbirliğinin AB kurumları tarafından yeterli seviyelerde görülmediğini belirtmek gerekir. Türkiye ve AB üyesi komşuları arasındaki işbirliğinin artırılması ortak sorunlara ortak çözümlerin sağlanmasında kilit öneme sahip.

⁹ "Better Management Of EU Borders Through Cooperation", Center for the Study of Democracy, 2011, s.15, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/pdf/customs_bgs_final_en.pdf. Erişim tarihi:27.07.2015

¹⁰ Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'dan Ortak Sınır Güvenliği Hamlesi, İKV E-Bülten, Mayıs 2015, http://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=6675&id=6677&anahtar=bulgaristan. Erişim Tarihi: 27.07.2015

Tablo-2: 2014 yılında Doğu Akdeniz göç yolu kontrol noktalarında tespit edilen düzensiz göç¹¹

Her ne kadar sınır kontrolünde en sorunlu ve işbirliğinin en zor olduğu alanı mavi sınırlar oluştursa da, AB'ye en fazla sayıda üçüncü ülke vatandaşı taşıyan havaalanları sıralamasında iki havaalanı bulunan Türkiye'de, havaalanlarının kontrolü ve bu alanda AB ile işbirliği de meselenin başka bir boyutu. Bu noktada hâlihazırda İstanbul Atatürk Hava Limanı, Frontex verilerine göre, en fazla sayıda belge sahteciliğinin yaşandığı havalimanı olarak kayıtlara geçse de, bunun, Türkiye üzerinden AB'ye gerçekleşen yoğun hava trafiği ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve 2013 yılıyla karşılaştırınca 2014'te %40 oranla belge sahteciliğinin önüne geçildiğini hatırlatmakta fayda var. Bu noktada da Türkiye'nin ileri adımlar atması şüphesiz ki daha da olumlu bir atmosfer oluşmasını sağlayacaktır.

Göç Yönetiminde AB'nin Zorlu Sınavı

Geri Kabul Anlaşması'nın TBMM tarafından onaylandığı 25 Haziran 2014 tarihinden bu yana, Avrupa'nın göç yönetimine ilişkin karnesine bakıldığında ise, AB'nin de başarılı bir performans ortaya koyduğunu söylemek zor. Hatırlanacağı üzere 2015 yılının Nisan ayında Akdeniz'i kana bulayan ve 900'e yakın göçmenin hayatını kaybetmesine sebep olan deniz kazası, kayıtlara AB tarihinin en kanlı göçmen faciası olarak geçmişti. Geçtiğimiz bir yılda, AB'nin en sorunlu göç yolu olarak kabul edilen Doğu Akdeniz rotasında etkin bir kontrolün sağlanamadığı da açık şekilde görülüyor. Bununla birlikte, Ekim 2013 tarihinden beri İtalya tarafından icra edilen *Mare Nostrum* isimli arama kurtarma operasyonu da bütçe yetersizliği sebebiyle İtalyan hükümeti tarafından sona erdirildi. Bilindiği üzere, *Mare Nostrum* operasyonu, 2014 yılında 150.000 kişinin kurtarılmasını sağlamıştı. *Mare Nostrum*'un sona erdirilmesiyle birlikte, daha kısıtlı bütçeli ve dar kapsamlı Triton operasyonu AB tarafından devreye sokulsa da, Akdeniz'de düzensiz göçle mücadelede yeterli etkinliği sağlayamadı.¹²

¹¹ A.g.e., Frontex, s.21.

¹² Camino Mortera-Martinez ve Rem Korteveg, Dead in the water, Fixing the EU's failed approach to Mediterranean migrants, Centre for European Reform, Nisan 2015, <http://www.cer.org.uk/insights/dead-water-fixing-eu%E2%80%99s-failed-approach-mediterranean-migrants#sthash.Zi0CHliS.dpuf>. Erişim tarihi: 22.07.2015

Bu noktadan hareketle, Avrupa Komisyonu, 13 Mayıs 2015 tarihinde, Avrupa’da göçün her boyutunun daha iyi yönetilebilmesine yönelik yeni göç gündemini kamuoyuyla paylaştı. AB’nin yeni göç gündemi kapsamında, karşılıklı koordinasyonu artırmaya yönelik olarak Türkiye’de yeni bir irtibat noktası kurulması da bekleniyor.

Avrupa Komisyonu, daha etkin ve kapsayıcı bir göç yönetimi doğrultusunda uzun vadeli yapısal dönüşümleri dört sütunda değerlendiriyor. Bunlar;

- 1-Düzensiz göçe teşvik eden unsurların ortadan kaldırılması,
- 2-Sınır yönetimi (AB’nin sınır kontrol birimi Frontex’in kapasitesinin güçlendirilmesi),
- 3-Güçlü bir ortak mülteci politikası benimsenmesi,
- 4-Hukuki yollarla göç yolunda yeni bir politika.

Avrupa Komisyonu’nun 13 Nisan 2015 tarihinde kamuoyuyla paylaştığı bilgiler ışığında, AB’nin kısa vadeli acil eylem planları ile uzun vadeli kapsayıcı yaklaşımları arasında bir tutarlılık görülmediğini söylemek mümkün. **AB, kısa vadede konuyu insani ve sosyal boyutunun ötesinde acil güvenlik önlemleri ışığında ve kısa vadeli bütçe hesapları çerçevesinde ele alıyor.** İltica talebinde bulunanların AB üye ülkelerine hızlı şekilde dağıtılmasında, doğrudan malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı terminolojisinde kullanılan “kota sistemi”nden bahsedilmesi, uluslararası kamuoyunda insan hayatının kota ile değerlendirilemeyeceği eleştirilerine sebep oluyor. Komisyon’un kısa vadeli öngörülerinde göçmenlerin AB’deki toplumsal yapıya ve istihdama katılımı ile kültürel entegrasyonuna yönelik adımlardan ise bahsedemiyoruz.

Bu noktada, Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker’in 2014 yılında sunduğu öncelikleri arasında nitelikli göçmenler için daha esnek çalışma izni koşullarının oluşturulması olduğunu hatırlatmakta fayda var. Bu doğrultuda 2009/50/EC sayılı Mavi Kart Yönergesi’nin etkin şekilde uygulanması gerekiyor. Fakat 31 Mart 2015 tarihinde AP’de yapılan açıklamaya göre, 28 AB üye ülkesi arasında sadece Almanya bu yönergeyi etkin şekilde yürürlüğe koymuş durumda. Öte yandan Türkiye’nin bu alanda benimsediği tutum ise, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu yürürlüğe koyduğu, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunu taslak halinde Meclis gündeminde. Taslağın Haziran ayında gerçekleşecek genel seçimlerin hemen sonrasında gündeme gelmesi ve Türkiye’nin Suriye’deki krizden Türkiye’ye sığınan yaklaşık 2 milyon Suriye vatandaşına, çalışma hakkına ilişkin imtiyazlar sağlaması öngörülmüyor. Dolayısıyla Türkiye’nin kısa vadede göçmenlerin iş gücüne katılımına ilişkin benimsediği tutum, çalışan nüfusun önümüzdeki on yılda yüzde 17,5’e düşmesinin beklendiği, orta vadede yabancı iş gücüne ihtiyaç duyacağı düşünülen yaşlı Avrupa kıtası tarafından da dikkate alınabilir.

Ayrıca AB’nin göç politikalarındaki kronikleşmiş temel sorunlar da devam ediyor. AB’nin göç politikalarının dayandığı Dublin Sistemi, düzensiz göçmenlerin ilk adım attıkları ülkeleri büyük bir yük altına sokuyor. Özellikle de AB’nin en krizli göç yolu kabul edilen

ve AB'nin Güney sınırlarını oluşturan Doğu Akdeniz rotasında belli başlı ülkeler (İtalya, Yunanistan gibi) göç krizlerini yönetmek zorunda kalırken, AB sınırlarının Kuzey'inde kalan ülkelerin, Güney'in yükünü hafifletmek adına etkin işbirliğine gitmediği görülüyor. Eurostat verilerine göre AB üyesi beş ülke (Almanya, İsveç, İtalya, Fransa, Macaristan) AB'ye yapılan sığınma taleplerinin yüzde 72'sini karşılıyor.

SONUÇ

BM'nin 18 Haziran 2015 tarihinde yayımladığı, 2014 yılında yerinden edilmiş insanlara ilişkin son trendleri içeren raporuna göre bugün dünyada mültecilerin toplam sayısı 60 milyona ulaşmış durumda. Basit bir hesaplama küresel ölçüde mülteci sayısı İtalya'nın nüfusundan fazla, eğer mülteciler bir ülke olsaydı, dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip 24'üncü ülkesini oluşturabilirlerdi.

Hal böyle olunca mülteci sorunu sadece Türkiye veya Avrupa özelinde değil, küresel boyutta ortak ve yıkıcı bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Bu ortak soruna ortak çözüm bulunmasına ise her zamankinden fazla ihtiyaç duyuluyor. Bu çerçevede yasadışı göç ve mülteci sorununun gün geçtikçe daha fazla büyüdüğü Avrupa havzasında Türkiye ve AB'nin daha sıkı işbirliği ve koordinasyona girmesi oldukça önemli. Bu kapsamda geri kabul, entegre sınır yönetimi, yasadışı göç ile mücadele gibi alanları kapsayan Türkiye - AB Vize Serbestliği Diyalogu'nu, Avrupa'nın yeni bir dayatması olarak görmek yerine, her iki taraf için de önemli bir fırsat penceresi olarak değerlendirmekte fayda var. Bir diğer yandan da bu sürecin olumlu ve doğru işlemesine bağlı olarak, Türk vatandaşlarının 1980'li yıllardan bu yana bizatihi deneyimlediği ve büyük mağduriyetlere sebep olan vize meselesinde çözüm oluşacağı aşikâr. Bu da müzakere sürecinde 10'uncu yılı geride bırakmaya hazırlandığımız Türkiye-AB ilişkilerinde yeni açılımları beraberinde getirebilir. AB'nin hayati meselelerinden birini oluşturan göç yönetimi konusu, AB adaylığı ve coğrafi konumu itibarıyla AB'ye transit göçte öne çıkan ülkelerin başında gelmesi nedeniyle Türkiye ile yakın işbirliğini gerektiriyor. Türkiye açısından da göçün kontrolü konusu dış ve güvenlik politikasının yanında, çeşitli insani ve entegrasyona ilişkin konuları ilgilendirmesinin yanında, yakın gelecekte AB ile ilişkilerde en başta gelen ortak çalışma alanlarından birini oluşturuyor.